

inozemstva podijelili su s nama radost toga svečanog čina. Kulminacija veselja bilo je ispaljivanje vatrometa u večernjim satima. Uz niz prigodnih programa, taj su dan otvorene i XIX. varaždinske barokne večeri. Sve u svemu, svečarski završetak višegodišnjih entuzijastičkih napora na dostojnoj prezentaciji i spomenika kulture i muzejske struke. Slijedila je primjerena medijska prezentacija, brojne čestitke i posjeti kolega, riječi pohvale i, naravno, nezaobilazni ponos i zadovoljstvo svih nas koji smo sudjelovali u ovom poslu. Tema za analize i konzervatorskih, i građevinskih, pa muzealnih postupaka na Starom gradu ima napretek. Dapače, očekujemo konstruktivni dijalog – da se iskristaliziraju i naši stavovi ali i da, po mogućnosti, pomognemo onima koji žele u svojoj sredini prionuti na sličan posao. Kako god laskaju ocjene uvaženih kolega da smo »najljepši muzej u Jugoslaviji i jedan od najljepših u Evropi«, svjesni smo da takve riječi obavezuju na stalni rad, a i premladi smo kolektiv da nosimo breme završenog čina. Uostalom prostor stalnog postava Arheološkog odjela zjapi prazan, a baš se taj odjel može pohvaliti permanentnim radom na području svojeg interesa.

Ne smiju se zaboraviti sedma i osma faza radova na kompleksu Stari grad. Vremena su teška i siromašna. Ali i ona na početku nisu bila nimalo sretnija, dapače, svatko objektivno će zaključiti da su bila i teža i zahtjevnija. Svi pripremni radovi za početak sanacije Ulazne kule s lančanim mostom su obavljani (napravljeni su idejni projekti, osigurano financiranje projektne dokumentacije te u programima Varaždina i Republike izvršeni materijalni troškovi građevinskih radova). Osigurana su sredstva za istraživanja vanjskog dvorišta Staroga grada, kao podloga projektnoj dokumentaciji hortikulturnog rješenja. Predstoji borba za dodjelu zgrade žitnice (Gradskom arhivu Varaždin služi sada kao depo), koja je sastavni dio kompleksa Stari grad, na korištenje Etnografskom odjelu Muzeja, čime bi se napokon riješio prostor postava tog odjela a i zaokružila muzealna namjena cijelog područja.

Stari grad Varaždin od otvorenja do lipnja 1990. godine (dakle u osam mjeseci) razgledalo 25.000 posjetilaca. Pa iako mi, radnici u kulturi statistiku i brojčane pokazatelje gledamo uvijek s nužnom rezervom, podatak će dobro doći onima koji brojkama nastoje formulirati značenje kulture.

Gradski muzej Varaždin je i stvarno postao centar tradicije u svojem gradu. Zaslužan je za to naš osnivač Krešimir Filić i cijela ekipa tadašnjih pregalaca koji su mu omogućili da realizira svoj naum. Također su za to zaslužne dugogodišnje direktorice Mira Ilijanić i Jasna Tomičić, koje su autoritetom i spretnošću vodile ustanovu zajedno s plejadom vrsnih stručnjaka, danas neospornih poznavalaca svoje struke. Zahvalnost smo dužni i Varaždincima, građanima koji su pomno pratili postavljanje svake cigle i poticali nas u najtežim trenucima. Uostalom, odvajali su i od svojih prihoda novac za gradnju. Ne zaboravljamo ni suradnike, od projektanta do verzirane ekipe radnika GK »Zagorje« Varaždin, majstora koje preporučujemo. Pozivamo sve da nas posjete, razmijene misli i iskustva.

I nakraju, kad smo pokušali sve iznose od početka radova do tehničkog prijema pretvoriti u čvrsti iznos iskazan u DEM dobili smo svotu od 2.000.000 njemačkih maraka. I nije puno za opseg izvedenih radova i rezultat koji danas imamo.

Primljeno: 14. 6. 1990.

Gradski muzej Varaždin – stanje prije obnove i izgled obnovljenog objekta; snimio: Davor Putar

SUMMARY

Renovation of the City Museum in Varaždin

Darko Sačić

The City Museum in Varaždin is placed in the castle building of the Old Burgh, a 0 category monument, eight centuries old. After extensive preparations the complex renovation began in 1983. The design envisages eight stages of renovation work. So far the first six stages have been completed, the seventh stage, renovation of the surrounding park, and the eight stage, renovation of the Entrance Tower with drawing bridge, still remain to be worked on. The author of this article describes the process of renovation in detail. Alongside the construction work years were spent on museological processing of the material and on the formulation of the new display which had to be adapted to the new space and the modern requirements of museology. A special problem was the architectural and visual equipment of the museum. A guide was published and a series of picture postcards, well designed tickets, the direction of communication was marked, and the most necessary part of the museum »scenography« carried out. The Old Burgh and the permanent display of the historical part of the museum were opened with a ceremony in September, 1989. For that occasion were the park and the illumination of the castle also set up in their most basic form. What lies ahead is the adaptation of the archaeological part and the ethnological collection, for which it is planned to acquire the building of the former granary (now housing the Archives), which in fact is part of the Old Burgh. The cost of the renovation was 2,000,000 DM. In the first eight months the Old Burgh was visited by 25.000 visitors.

OTVORENJE STALNOG POSTAVA GRADSKOG MUZEJA KARLOVAC

Branka Šulc

tvorenje novoga stalnog postava Gradskog muzeja Karlovac, upriličeno 31. svibnja 1990, rezultatom je višegodišnje interdisciplinarnе akcije zaštitara spomenika kulture, muzeologa, kustosa, arhitekata i dizajnera na zgradi i u njoj – povijesnoj građevini nulte kategorije tzv. Palači Frankopana iz 17. i 18. stoljeća. Sanacija zgrade otpočela je još 1983. godine i rad je trajao u etapama do polovice 1987. godine, a pripremni muzeološki radovi obavljali su se tijekom 1985. i 1986. godine i ponovno se nastavljaju 1989. i 1990. godine.

Ta napose dugo očekivana obnova novoga stalnog postava Muzeja, koji se po svom kompleksnom karakteru i materijalu ubraja u značajne muzejske institucije Hrvatske s dugom tradicijom (osnovan 1952. godine), kao svojevrсна »memorija grada«, prezentant identiteta Karlovca i njegove regije, kulturne i društvene stratigrafije, realizirana je ne malom financijskom podrškom samoga grada Karlovca i Republike te sredstvima po SAS-u o revitalizaciji Karlovca i nadasve trudom i entuzijazmom stručne ekipe Muzeja. Muzej je uočio i potrebu da ozbiljan zadatak – izradbu novoga stalnog postava – izvede putem čvrstoga muzeološkog programiranja, što jest potreba muzejske djelatnosti, ali u našoj muzeološkoj praksi ipak još nedostavno funkcionira.

Stoga je početak na poslovima pretprogramiranja uključivao zajednički timski rad stručnjaka karlovačkog Muzeja, arhitekta, dizajnera i muzeologa te niz

muzealaca iz muzeja i galerija grada Zagreba. Glavnom linijom prezentacije, tematskog i kronološkog osnovnog pristupa, s manjim odstupanjima u načinu postava po odjelima, trebalo je osvijetliti karlovačku regiju, a napose grad Karlovac kao snažan kulturni potencijal.

Predmeti odnosno zbirke Muzeja – koji su po svojoj visokoj kulturno-povijesnoj vrijednosti iz područja prirodoslovlja, arheologije, etnologije, kulturne-povijesti, umjetničkog i općepovijesnog – kvalitetno su selekcionirani, ali je njihova prezentacija ograničena veličinom i rasporedom prostorija.

Funkcija i važnost programiranja u remodeliranju muzeja u primjeni je od 1960-ih godina na svjetskoj muzeološkoj sceni u vrijeme konsolidacije muzeologije, promjene u pristupu i ciljevima muzeja, uključivanja ostalih disciplina u muzeologiju (komunikologija, semiologija, sociologija i dr.). Metodologija programiranja danas tako omogućava muzeolozima i kustosima da postave svoje ciljeve i utvrde limite samog projekta programiranja. Pretprogramiranje, koje je primijenio i karlovački Muzej, ustanovljeno je poradi utvrđivanja dijaloga i sinteze činjenica svih sudionika u izradbi pretprograma, napose poradi učvršćivanja muzeoloških i muzeografskih zahtjeva i krajnjih ciljeva. Ono što je druga faza u programiranju samom jest puno detaljnija definicija svakog aspekta pretprograma, utvrđivanje kako projekt korespondira u odnosu predmet-prostor-scenarij, uspostavljanje dijaloga kustos-arhitekt-dizajner-muzeolog a – napose da bi se izbjegle greške i pomoglo pri čitanju muzeološkog programa i donošenju odluka u toku realizacije programa – više je nego prijeko potrebno da cijela ekipa stručnjaka od kustosa do muzeologa ima mogućnost asistencije nad evolucijom projekta, najdelikatnije faze postava. Upravo je u tome bitnom dijelu, pri definiranju konačnog programa stalnog postava, interdisciplinarna kooperacija u karlovačkome Muzeju prestala funkcionirati.

Cjelokupni angažman muzejskih stručnjaka podređen je arhitektovoj želji »to leave his mark« koja je, valja ustvrditi, negativnog predznaka osobe bez muzejskog iskustva (prvi projekt stalnog postava upravo je ovaj Muzej). Dakle, arhitekt dr. Boris Morsan s Arhitektonskog fakulteta u Zagrebu, doslovno je shvatio riječi kritičara Jane Holtz Kay, da su muzeji za arhitekta bijelo platno na kojem treba raditi i da se zato često događa da kontejner (arhitektura / scenografija) zasjeni sadržaj (rad koji treba biti izložen-muzejski predmet, ideja prezentacije), te da pokadšto pojavljivanje arhitekta postaje puno važnije nego postojanje samog muzeja.

Njegov rad tako reflektira nesnalaženje u povijesnoj strukturi zgrade: već malog prostora, Muzej guši golemim mobilijarom – vitrinama koje sam projektira, i rasvjetom za koju također daje nacrt, upadljivom varijantom reflektora na stropnim voluminoznim nosačima, muzeografski nezgrapnim i promašenim volumenima.

Ambijente zgrade 17. i 18. stoljeća kombinacijom suvremenih i tradicionalnih koncepcija valjalo je ostaviti u izvornom obliku, izborom volumena vitrina i rasvjete, odnosa panoa i dominantnih, prema predmetima uvećanih, fotografija, izborom boja u postavu i dr., a ne prostore još više smanjiti i dnevnu rasvjetu posve isključiti stavljanjem, u stalnim muzejskim postavima prvi put viđenim, dekorativnim platnenim roletnama (na pruge) i oblaganjem podova tamnim tapisonom. Arhitekt nije uspio povezati jednostavnu mogućnost zadržavanja dnevne rasvjete – koja s obzirom na veličinu prozora i na vrstu predmeta ne bi štetila ni prema minimalnom ni prema maksimalnom standardu očuvanja predmeta od dnevne rasvjete – i na taj način iskoristiti i rijetku mogućnost uključivanja samoga starogradske jezgra u stalni postav kao njegovu nadopunu. Trg na kojem je Muzej jest muzej na otvorenom arhitekture Karlovca 17. i 18. stoljeća.

U 80-im godinama prisutni postmodernizam u muzejskoj arhitekturi i stalnim muzejskim postavima, kojim se naglašava transformacija veze oblik prema sadržaju i sama struktura te funkcija postmodernizma, pruža arhitektima mogućnost vraćanja muzejima njihove tehnike, jezika i ideala, kao što je to činio modernizam u svoje vrijeme. Arhitekt Morsan primjenjuje kič – dosjetke u strukturi postava, od ulaznog dijela u odjelu prirodoslovlja otpočinje bujnim bokorima plastičnog cvijeća i instalira liniju ogledala po dostropljivom dijelu cijeloga postava, ostavlja bočicu i limenku coca-cola uz ostatke mamutovih fosila (simbolika ekologije i ostavštine naše civilizacije?), vješa jedan stolac na zid, fleksibilno uništava ideju kustosa o potrebi da predmet jest ona ključna veza u lancu komunikacije postava i da je muzeološki program okosnica rada a arhitektova kuta da projektu da puni naglasak.

Cjelovita muzeološka poruka stalnog postava ne bi bila moguća bez ujednačene vizualne prezentacije same izložbe – od legendi, naslova, podnaslova, putokaza, naglašavanja pojedinih predmeta, izbora slova, grafičke i vizualne slike i sl. – vizualnog identiteta kako postava tako i Muzeja samog. Za taj su posao i angažirani dizajneri Zlatko Havočić i Bernard Bunić, koji taj posao izvode više no klasično a na pojedinim mjestima i prenaplašeno ili/i neprimjereno (primjerice tzv. žuta linija kroz postav, koja teče sredinom zidnih ploha i treba naglašavati ključne točke u postavu odnosno povijesti, izvedena jeftinom tehnikom, zahtijeva što hitnije uklanjanje, ili dizajn panoa, napose njihova veličina s tekstovima koji su predimenzionirani za veličinu prostorija i dr.).

Konstrukcija mobilijara, reflektora i vitrina (osnovne boje žuta i crvena), izrađena prema već citiranom arhitektu, izvedena je u privatnim radionicama poradi, kako je to i na otvorenju naglašeno, nedostatnih sredstava za nabavu iz inozemstva. Pokazalo se, međutim, da je štednja u ovom slučaju bila na krivome mjestu i da smo dobili novi muzej posve nefleksibilan za moguće izmjene, s nametnutom ulogom arhitekta, kojem je suradnica u početku radova bila i dr. Vera Marsić, također s Arhitektonskog fakulteta u Zagrebu, kojeg je uloga suradnje s kustosima i ostalima iz tima za izradbu stalnog postava prestala funkcionirati i na stupnju kreiranja definitivne verzije.

Uloga Muzejskoga dokumentacionog centra, koji je istaknut kao institucija prema čijemu modelu muzeološkog programa je i ovaj postav izveden, prestala je, nažalost, na nivou Prijedloga muzeološke koncepcije stalnog postava Gradskog muzeja Karlovac i Prijedloga tema za stalni postav Muzeja po prostorijama, koje su izradili Tomislav Šola i Branka Šulc u 1986. godini. Limitiran sredstvima Muzej nije bio u mogućnosti održati planirani nivo rada sadržan u pretprogramu, te tako kustosi Muzeja prema navedenu Prijedlogu MDC-a pripremaju sinopsis postava na osnovi kojeg kompletan projekt postava (dakle bez citiranih muzeologa MDC-a) radi arhitekt Morsan. Teško da bi razina suradnje MDC-a na pretprojektu mogla biti čvrstom okosnicom konačne verzije realiziranoga stalnog postava te upravo ovaj primjer upućuje na potrebu muzeološkog procjenjivanja nužne izvedbe svih faza programiranja i dosljednosti u njihovu provođenju. Postav ukratko uspijeva prezentirati sliku povijesti karlovačke regije i grada samog od prenaplašene selekcije prirodoslovnog dijela preko arheologije, ranosrednjovjekovnog razdoblja, srednjeg vijeka i osnutka Karlovca, razdoblja prosperiteta grada kao vojno-trgovačkog središta sve do središta obrta i prometa, društvenog života građanskoga Karlovca i regije, kulture stanovanja te seoske kulture. U prizemlju je stavljena u funkciju i višenamjenska dvorana u kojoj je za prigodu otvorenja postavljena vrlo informativna i dokumentarna izložba Zgrada muzeja-sanacija i adaptacija, kustosa Muzeja Marinke Mužar, realiziran informacijski-prodajni punkt, određen prostor za dio muzejskih depoa i biblioteku, te planiran dvorišni prostor za lapidarij. Preostaje

utvrđivanje namjene adaptiranog prostora potkrovlja i postavak-nastavak prezentiranog postava.

Prema Prijedlogu bi bilo nužno organizirati stručni skup o temi stalnog postava Gradskog muzeja Karlovac, otvoreni dijalog, koji je trebalo upriličiti i prije samog postavljanja, kako o planiranju tako i o problemima realizacije stalnog postava, kojeg je ne mali stručni napor podnijela ekipa Muzeja, koja je, nažalost, nije uspjela stručnim argumentima nametnuti projektu postava arhitekta.

Primljeno: 5. 7. 1990.

SUMMARY

A permanent display opens in the City Museum of Karlovac

Branka Šulc

Museological programming of the new permanent display of the City Museum in Karlovac (established in 1952), preceded the present form of the display situated in a historical building of the 17th and 18th centuries, and which opened for the public in the first half of 1990. The design of the display is the subject of the present analysis. In spite of a strictly determined programme, the Museum has not achieved the expected level of adequacy in its museological realization. This is to say that the role of the architect prevailed in the design and the museographic elements (showcases, illumination etc.), which are ill adapted to the setting of the historical building. Exceptionally valuable and rare exhibits present a complete picture of the cultural history of Karlovac and its region in a thematic and chronological sequence. New rooms are also opened and contain a multi-purpose hall, an information point, depots and a library. It has also been planned to open a small collection of stone monuments and a decision has been reached on the function of the attic, to be adapted for museum purposes.

NOVI POSTAV ETNOGRAFSKE ZBIRKE U ZAVIČAJNOME MUZEJU PODRAVSKE SLATINE

Dragica Šuvak
Zavičajni muzej
Podravska Slatina

aterijal za etnografsku zbirku Zavičajnog muzeja Podravska Slatina sakupljen je u periodu od 1984. do 1989. godine. Prikupljanje je bilo sistematsko i plansko. Cilj je bio obići što veći broj sela u općini i predmete sakupljati po predloženim temama.

Odbor etnografske zbirke je želio prikazati bitne elemente nekadašnjeg života u našim selima, koji su nestali ili su se, promijenili zbog razvoja i napretka sela a danas ih se još samo pojedinci prisjećaju. Nažalost, u muzeju se promjene i prijelazni oblici ne mogu prikazati zbog malog prostora. Nastojali smo se zadržati u prošlosti te da postav bude polazište za proučavanje promjena, mjesto odakle ćemo kretati i kamo ćemo se uvijek vraćati.

Pri odabiru predmeta za postav kriteriji su bili sljedeći: pripadnost predmeta određenoj temi, učestalost pojavljivanja predmeta na terenu, zastupljenost

pojedinih sela i sačuvanost predmeta. Postav je morao udovoljiti muzeološkim zahtjevima, a pri postavljanju izložaka trebalo je misliti na prostor, u kojem postoje mnogi prozori, udubine zazidanih vrata i jedan kosi zid, a prolaz iz jedne sobe u drugu je uzak.

Kod prezentacije kriteriji su bili: logičnost (predmeti grupirani ambijentalno), preglednost (ne natrpati sve, već rasporedom naglasiti važnije predmete), informativnost (lako snalaženje u postavu i brzo dobivanje informacija o predmetima). Problem je bio i kako naznačiti prijelaz s jedne teme na drugu, da li ih jasno odvojiti ili ih međusobno ispreplesti. Tamo gdje su teme srodne odlučili smo se za drugi pristup (npr. interijer i prehrana), dok smo obradu tekstilnih vlakana i narodnu nošnju odvojili zbog toga jer je prostor to diktirao.

Muzejski odbor za etnografsku zbirku odlučio se za sljedeće teme: način stanovanja (interijer i arhitektura), transport, dobivanje tekstilnih niti, narodna nošnja i upotrebnih tekstila.

Nametnulo se i pitanje kako u malom prostoru (50 četvornih metara) izložiti što više materijala i, posebno, što učiniti s velikim eksponatima (npr. seoska kola). Cijeli predmet ne možemo izložiti, ali možemo neke njegove karakteristične dijelove (npr. kotače). Postavili smo ih tako da budu mobilni i dostupni svakom djetetu koje posjeti zbirku da ih slobodno pokrene. Na taj način prikazana je i funkcija tih eksponata. Još informacija o transportu daju nam fotografije na panoima, posamački jaram i jedna skica. Prilikom prolaza kraj kotača i pokretanjem slučajno se (ili namjerno) dodirne i zvonce koje je stavljeno na vrh nosača kotača. Zvuk zvonca donosi nove asocijacije i uvodi nas u novu temu – stočarstvo. Kustos može na te poticaje reagirati ili ne, ovisno o vremenu koje mu je na raspolaganju i grupi koju vodi. Tako je i s kiticom klasja koja je imala svoju funkciju u žetvi i kasnije u nekim godišnjim običajima.

Željeli smo da cijeli postav ima logičan slijed u rasporedu predmeta. Zbog toga su često nastajale nedoumice kako pomiriti prostor, eksponate i tematski plan. Osim toga zbirka je isključivo rezultat terenskog istraživanja i sakupljanja i mnogi od bivših vlasnika su znatizeljni gdje su im predmeti završili, pa nam je i to bilo još jedno dodatno opterećenje za formiranje zbirke. Struktura stanovištva je dvonacionalna (hrvatsko i srpsko), a označeno u narodu geografskim pojmovima (»podravski« i »brdanski«), što se također moralo

Zavičajni muzej Podravska Slatina – izgled zgrade